

Významné dielo sovietskych právnych historikov - Dejiny štátu a práva Ukrajinskej SSR za obdobie rokov 1917-1975 v ruskom jazyku vychádza pomerne krátky čas po vydaní obsiahleho dvojzväzkového diela - Dejiny štátu a práva Ukrajinskej SSR za obdobie rokov 1917-1967, ktoré bolo publikované v rokoch 1967-1968 v ukrajinskom jazyku. Nové dielo pripravil kolektív Ústavu štátu a práva Akadémie vied USSR v tvorčej spolupráci s pedagogickými pracovníkmi charkovského právnického inštitútu, Právnickej fakulty Kyjevskej štátnej univerzity T.G.Ševčenka a Vyššej straníckej školy v Odeze. Základom recenzovanej práce stala sa dvojzväzková monografia "Dejiny štátu a práva Ukrajinskej SSR (1917 - 1967)", avšak prepracovaná a doplnená.

Recenzované dielo skúma dejiny štátu a práva Ukrajinskej SSR od jej zrodu do našich dní - až po vybudovanie rozvinutej socialistickej spoločnosti v ZSSR. Na základe marxisticko-leninskej teórie štátu a práva obohatenej teoretickými tézami a závermi obsiahnutými v uzneseniach a záveroch zjazdov KSSZ, plén ÚV KSSZ, dokumentoch medzinárodného komunistického a robotníckeho hnutia i dokumentoch KSSZ venovaných stému výročiu narodenia V.I. Lenina a 50. výročiu vzniku ZSSR, osvetľuje sa víťazstvo Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a jeho význam pre národy vtedajšieho Ruska, utvorenie Ukrajinského sovietskeho štátu, jeho rozvoj a upevnenie v bratskej rodine národov krajiny soviетov v rôznych historických etapách, vytvorenie Zväzu sovietskych socialistických republík na základe jednomyseľnej vôle pracujúceho ľudu sovietskych republík, charakterizuje sa sovietsky štátny mechanizmus a systém práva, ich historický rozvoj a úloha pri budovaní socializmu a komunizmu.

Práca sa vnútorne člení na 11 hláv podľa všeobecne prijatej periodizácie dejín ZSSR. Pozitívne možno hodnotiť snahu autorov doviest' skúmanú problematiku až do súčasnosti.

Prvá hlava (autor S.L. Fuks) je venovaná problematike víťazstva Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a vytvoreniu ukrajinského sovietskeho štátu a práva. Vnútorne sa delí na 6 častí.

Autor sa podrobne zaoberá analýzou tohoto zložitého obdobia, hodnotí vznik soviетov na Ukrajine a ich význam pre vznik socialistickeho štátu, boj za bolševizáciu soviетov, organizačno-právne formy utvárania soviетov do Októbrovej revolúcie, úlohu soviетov robotníckych, roľníckych a vojenských deputátov Ukrajiny pred Októbrom i v októbrových dňoch, boj pracujúcich Ukrajiny za realizáciu dekrétov Októbra v novembri-decembri 1917, ustanovovanie miestnych orgánov soviетov a preberanie moci do ich rúk. Pozornosť venuje rokovaniu prvého zjazdu soviетov

Ukrajiny, na ktorom bola 12.(25.) decembra 1917 vyhlásená Ukrajinská sovietska socialistická republika;všeukrajinskej roľníckej konferencii, druhému všeukrajinskému zjazdu soviетov, odstraňovaniu starého boržoázneho štátneho aparátu, upevňovaniu a budovaniu miestnych soviетov, mimoriadnym orgánom moci, vytváraníu armády i otázke organizácie a štátneho vedenia a správy národného hospodárstva, ako aj otázke vzájomných medzištátnych vzťahov sovietskej Ukrajiny so sovietskym Ruskom.

Závěrečná část prvej hlavy je venovaná otázke kladenia základov sovietskeho práva na Ukrajine.

Štátne zriadenie a právo sovietskej Ukrajiny v podmienkach zahraničnej vojenskej intervencie a občianskej vojny r.1918-1920 je obsahom druhej hlavy recenzovanej práce (str.104-196, autor A.I.Rogožin), ktorá sa ďalej vnútorne člení na 8 častí.

Autor skúma a hodnotí zo štátoprávneho hľadiska roky občianskej vojny a cudzej vojenskej intervencie na Ukrajine, úsilie ukrajinského socialistického štátu ako aj ostatných sovietskych republík, ktoré sa upriamilo vtedy na porážku vonkajšej i vnútornej kontrarevolúcie a na upevnenie a rozvitie revolučných vymožeností pracujúceho ľudu. Riešeniú tejto úlohy bola podriadená všetka hospodársko-organizátorská i kultúrno-výchovná činnosť mladého socialistického štátu.

Vychádzajúc z medzinárodne-politickej i vnútornej situácie USSR venuje sa autor rozbořu podmienok rozvoja a upevnenia federatívnych zväzkov a vzťahov USSR a RSFSR s ďalšími sovietskymi republikami v období cudzej vojenskej intervencie a občianskej vojny.

Rozbor a hodnotenie problematiky vývoja sovietskeho štátu a práva v období obnovy národného hospodárstva, t.j. v rokoch 1921-1925 (autor B.M. Babij) tvorí obsah tretej hlavy recenzovanej práce, ktorá se člení ďalej na tri časti.

Autor rozoberá otázku vytvorenia sovietskeho federatívneho socialistického štátu a hodnotí tento fakt ako veľké víťazstvo leninskej národnostnej politiky KSSZ. Zaoberá sa ďalej otázkou a hodnotením zmluvných vzťahov medzi RSFSR a USSR po ukončení občianskej vojny,rozoberá leninské princípy socialistického štátu a ústavné vyjadrenie vytvorenia ZSSR ako sovietskeho socialistického federatívneho štátu.

Ďalšiu časť autor venuje problematike prestavby štátneho aparátu USSR v súvislosti s podmienkami NEPu a ďalej v súvislosti s novými podmienkami po vytvorení ZSSR a odraz týchto skutočností v normách ústavného a administratívneho práva.

Záver tretej hlavy je venovaný otázke zvýšenej úlohy sovietskeho práva v regulovaní spoločenských vzťahov v podmienkach NEPu a problematike kodifikácie zákonodárstva.

Štvrtá hlava recenzovanej práce hodnotí všestranne problematiku sovietskeho štátu a práva v období socialistickej industrializácie krajiny a prípravy úplnej kolektivizácie poľnohospodárstva v rokoch 1926-1929 (autor L.L. Potarkina). V štyroch kapitolách sa autorka venuje analýze rozvoja štátneho aparátu a posilneniu jeho úlohy pri riadení národného hospodárstva, rozboru výstavby a práce najvyšších orgánov štátnej moci a správy, osobitnú pozornosť venuje Rade ľudových komisárov a ľudovým komisariátom USSR, orgánom štátnej moci a správy Moldavskej autonómnej SSR i miestnym orgánom moci USSR. Samostatná kapitola je venovaná prijatiu ústavy USSR v roku 1929 a administratívneho kódexu USSR prijatému v roku 1927.

Autor A.P. Taranov v piatej hlave recenzovanej práce rozoberá otázky vývoja štátu a práva v období nástupu socializmu na celom fronte v období rokov 1929-1932, ktoré súčasne charakterizuje aj víťazstvo kolektivizácie poľnohospodárstva. Zdôrazňuje aktívnu a tvorivú úlohu práva v období, keď sa kládli základy socialistickej spoločnosti v súvislosti s procesom socialistickej industrializácie a kolektivizácie krajiny, ktoré viedli aj k významným zmenám v triednej štruktúre sovietskej spoločnosti, hodnotí autor úlohu orgánov štátnej moci a správy na riešení týchto závažných úloh a otázok života sovietskej spoločnosti.

Štát a právo v období dovŕšenia socialistickej rekonštrukcie národného hospodárstva a víťazstva socializmu v ZSSR (1933-1936) tvorí obsah šiestej hlavy (autor V.E. Bražnikov). Vo všetkých odvetviach národného hospodárstva sa upevnili socialisticke výrobné vzťahy, premenila sa triedna štruktúra sovietskej spoločnosti, dosiahli sa úspechy v kultúrnej revolúcii. Na základe týchto zmien v ekonomickej i politickej oblasti došlo k významným zmenám aj v oblasti štátu a práva. Autor podobne ako autori predchádzajúcich častí rozoberá prestavbu a zdokonaľovanie sovietskeho štátneho aparátu a zvýšenie jeho úlohy v sledovanom období a to tak na úrovni najvyšších ako aj miestnych orgánov štátnej moci a správy. Venuje pozornosť otázke prestavby organizácie súdov a prokuratúry so zvláštnym akcentom na upevnenie socialistickej zákonnosti a zvýšenú ochranu občianskych práv. Tieto zmeny našli svoje právne vyjadrenie v Ústave ZSSR prijatej v decembri 1936 a potom i na jej základe prijatej novej Ústavy Ukrajinskej SSR dňa 30. januára 1937.

Siedma hlava práce je venovaná sovietskemu štátu a právu v období upevnenia a rozvoja socialistickej spoločnosti (1937-júl 1941). Jej autorom je V.M. Terleckij.

Autor venuje pozornosť otázke upevnenia ekonomického a obranného potenciálu sovietskeho štátu i otázkam ďalšieho rozvoja národného hospodárstva v predvojnových rokoch ako aj úsiliu sovietskeho štátu za zachranu mieru v čase zostrenej medzinárodnej situácie v predvečer druhej

svetovej vojny a problematike zjednotenia západnej Ukrajiny a severnej Bukoviny s Ukrajinskou sovietskou socialistickou republikou.

Osma hlava (autor V.V. Mriha) je venovaná rozboru sovietskeho štátu a práva v období Veľkej vlasteneckej vojny (jún 1941-1945). Autor skúma a hodnotí úlohu Ukrajinskej SSR vo Veľkej vlasteneckej vojne národov ZSSR proti fašistickému Nemecku a jej prínos v tomto boji, rozoberá problematiku sovietskeho štátneho aparátu, prestavbu orgánov štátnej moci a správy z hľadiska nových podmienok i rozvoj sovietskeho socialistického práva a jeho úlohu pri plnení úloh v období vojny. V čase oslobodzovania územia Ukrajiny štátny aparát a právo USSR aktívne spolupôsobili pri obnove vojnou zničeného hospodárstva republiky.

Ďalšia časť práce je venovaná štátu a právu USSR v povojnovom období rokov 1945-1953 (autor I.A.Grekov). Víťazné ukončenie vojny značne pozdvihlo autoritu ZSSR i USSR na medzinárodnom fóre, zosilneli ekonomické, kultúrne i právne vzťahy s inými štátmi. Autor venuje pozornosť otázkam prebudovania sovietskeho štátneho aparátu v súvislosti s úlohami mierového budovania a jeho zakotveniu v normách ústavného a administratívneho práva. Prebudovanie štátneho aparátu USSR, uskutočnené vzhľadom na nové podmienky znamenalo aj rozšírenie socialistickej demokracie, zlepšenie organizačnej štruktúry, foriem i metód činnosti orgánov štátnej moci a správy a likvidáciu tých článkov štátneho aparátu, ktorých zriadenie si vynútila vojna.

Desiata hlava recenzovanej práce (autor F.G.Burčak) rieši otázky vývoja štátu a práva USSR v období boja za ďalší mohutný rozvoj národného hospodárstva, za dovŕšenie výstavby socializmu v rokoch 1953-1958. Úspešné plnenie úloh päťročných plánov rozvoja národného hospodárstva si vyžiadalo ďalšie zdokonalenie činnosti štátneho aparátu, zníženie a reorganizáciu niektorých jeho článkov. Vážnym opatrením bolo rozšírenie práv zväzových republík v oblasti hospodárstva, kultúry a zákonodarstva. Opatrenia prijaté Najvyšším soviетom ZSSR znamenajú novú etapu v rozvoji sovietskeho práva, odzrkadľovali zmeny v krajine, znamenali kurz na upevnenie socialistickej zákonnosti, ochranu sovietskeho právneho poriadku a zvýšenie ochrany občianskych práv.

Záverečná, jedenásta hlava recenzovanej práce analyzuje a hodnotí sovietsky štát a právo v podmienkach rozvinutej socialistickej spoločnosti (1959-1975). Autori tejto časti sú P.E.Nedbajlo, V.K.Michajlovskij, R.S.Pavlovskij a S.L.Fuks.

Dosiahnuté výsledky v zavŕšení socialistickej výstavby sa prejavili vo všetkých oblastiach hospodárskeho i sociálnopolitického života krajiny. Krajina vstúpila do novej etapy svojho vývoja. Ukrajinský sovietsky socialistický štát a právo sa rozvíjali v smere naznačenom Programom KSSZ, všestranným rozširovaním a rozvíjaním socialistickej demokra-

cie za aktívnej účasti ľudu na správe štátu. Aktivizovala sa činnosť Najvyššieho soviету USSR, rozšíril sa okruh riešených problémov v jeho komisiách, najmä v oblasti hospodárskej a kultúrnej značne vzrástla úloha miestnych soviетov, rozšírila sa ich kompetencia a zlepšila sa masovoorganizačná práca.

Autori v šiestych kapitolách záverečnej hlavy recenzovanej práce riešia uvedené problematiku. Cenná je kapitola rozoberajúca problematiku sovietskeho všeľudového štátu a práva vychádzajúca zo základných dokumentov KSSZ. Ďalšia kapitola je venovaná problematike upevnenia ZSSR a rozvoju štátnosti sovietskych zväzových republík prejavujúce sa v ďalšom upevnení štátnopolitickej jednoty sovietskeho ľudu. Patričné miesto má v práci problematika organizačno-právnych noriem riadenia národného hospodárstva a sociálnokultúrnej výstavby; problematika orgánov ochrany zákonnosti a právneho poriadku ako aj otázky medzinárodnepolitickéj a medzinárodnoprávnej činnosti štátu.

Záverečná kapitola sa podrobne zaoberá ďalším rozvojom sovietskeho právneho systému a jeho úlohou pri komunistickej výstavbe a základnými zvláštnosťami novej kodifikácie práva a jeho jednotlivých odvetví.

Záverom možno konštatovať, že recenzované dielo je novým, závažným a dôstojným príspevkom právnych historikov k poznaniu takmer šesťdesiatročného vývoja sovietskeho štátu a práva v Ukrajinskej sovietskej socialistickej republike. Štúdium tohoto diela a oboznámenie sa s ním bude iste zaujímavé nielen pre právnych historikov, ale aj pre pracovníkov vo všetkých odvetviach vied o štáte a práve.

Ladislav Hubenák